פרק ו' משנה ז'

א. קמה שיש בה סאתיים ושכחה אינה שכחה

גדר שכחת קמה

א] במשנתינו מבואר דיש דין שכחה גם בקמה, **והר"ש כתב** דילפינן בירושלמי שכחת קמה משכחת עומר, והנה בעיקר חיוב שכחת קמה, בפשטות זמן החיוב הוא בשעת הקצירה כששוכח לקצור חלק מהתבואה, אכן יעוין במשנה לעיל פ"ד מ"ו דאיתא התם פלוגתא דחכמים ור' יהודה אם נכרי שנתגייר לאחר קצירה קודם העימור חייב בשכחה, דחכמים פטרי בין בשכחת קמה ובין בשכחת עומרין, והיינו משום דשכחת קמה היתה בשעה שהיה גוי, ושכחת עומרים הוקשה לשכחת קמה, ור' יהודה מחייב, וביאר ר' יהודה טעמו במשנה שם 'שאין השכחה אלא בשעת העימור', ומשמע מזה דעיקר חיוב שכחה הוי בשעת העימור.

והקשה המשנה ראשונה שם דהלא במשנתינו מבואר דאיכא גם דין שכחת קמה דהוי בשעת קצירה, וכיצד קאמר ר' יהודה ד'אין שכחה אלא בשעת העימור', **וכתב המשנה ראשונה** לחדש בזה דבאמת סבר ר' יהודה דגם חיוב דשכחת קמה אינו אלא בשעת העימור, וז"ל, 'והכי קאמר, דמצוות שכחה אינה אלא בשעת העימור כשמאסף תבואתו להוליכה לבית, על אותה שעה הזהיר הכתוב לא תשוב לקחתו בין מה ששכח בקמה ובין ששכח בעומר לא יקחנו עוד', ולהכי סבר ר' יהודה דגר שנתגייר לאחר קצירה קודם שעת העימור חייב גם בשכחת קמה דעיקר זמן חיובו הוי בשעת איסוף התבואה דהוי לאחר גירותו.

והוסיף עוד המשנ"ר דגם חכמים דפליגי על ר' יהודה ופטרו את הגר הנ"ל משכחה מ"מ מודו בעיקר גדר החיוב שכחה לר' יהודה דעיקר זמן החיוב אפילו בשכחת קמה הוא בשעת אסיפת העימור, אלא דמ"מ סברי דכיון דסיבת החיוב מתחלת בזמן הקצירה ואז עדיין הוא גוי שוב אינו שייך בחיוב שכחה, והוכיח המשנ"ר כדרכו מלשונו של הרמב"ם פ"ב ממתנו"ע דמדוקדק מאד בדבריו כדרכו של המשנה ראשונה.

ויעוין בדרך אמונה [ביאור ההלכה הל' מתנו"ע שם] דג"כ אזיל בדרכו של המשנה ראשונה, רק דבשיטת חכמים כתב לבאר באופן אחר, דבמשנה ראשונה ביאר דחכמים נמי מודו דשעת החיוב בפועל הוי בשעת האיסוף אלא דפליגי משום דסברי דמ"מ סיבת החיוב היא בשעת הקציר ולכן פטור, ובדרך אמונה ביאר דלעולם חכמים מודו לגמרי לר' יהודה דרק שעת האיסוף היא שעת החיוב, ושעת הקציר אינה שעת חיוב כלל, וכל מה דפליגי חכמים על ר' יהודה הוא משום דעבדינן הקש לחיובי לקט ופאה דמי שפטור מהם פטור גם משכחה.

ועולה מדבריהם גדר חדש בעיקר שכחת קמה, דמבואר דבעצם גם חיוב 'שכחת קמה' הוי חיוב ב'עומר' דרק בשעת איסוף העומרים חל החיוב ואז הוא שעת חיובו לענין פטור נכרי, רק דהחיוב הוא שלא יקח את מה ששכח בשעת קצירה אבל לעולם אין ה'קציר' מתחייב בשכחה אלא רק 'עומר' מחויב בשכחה.

בגדר שיעור סאתיים בשכחת קמה

ב] מבואר במשנתינו דכמו דשנינו לעיל בשכחת עומר דעומר שיש בו סאתים אין בו שכחה הכא נמי בשכחת קמה קמה שיש בה סאתים אינה בכלל שכחה, **ומקור דין זה כתב הרע"ב** דילפינן בהקש שכחת קמה משכחת עומר לענין דין סאתיים.

וכתב המשנה ראשונה דהא דבעינן להיקש היינו רק למ"ד בירושלמי דעומר שיש בו סאתיים נתמעט מדדרשינן 'עומר ולא גדיש' וזה אינו שייך בשכחת קמה דקמה לעולם אינה 'גדיש', אבל למ"ד דילפינן מ'לא תשוב' 'עומר שאתה יכול להגביהו' הרי דלא בעינן להקש, דטעם זה שייך גם בשכחת קמה, **ובשערי אמונה** כתב דגם למ"ד זה בעינן להקש, ד'קמה' אינה שייכת בהגבהה ולא שייך למילף בה את הדרשא ד'עומר שאתה יכול להגביהו'.

אכן בלשון הר"ש מבואר דבאמת לא בעינן להקש מיוחד למילף דדגם בשכחת קמה נתמעט קמה של סאתיים, אלא הוי מאותו דין דשכחת עומר דנתמעט בסאתיים, וז"ל הר"ש, 'ירושלמי א"ר יונה כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה, פירוש ושכחת עומר בשדה בסיפרי בפרשת כי תצא מרבינן מבשדה שכחת קמה ועבדינן שכחת קמה כשכחת עומר כדפרישית לעיל בפרק ד' מ"ו'.

ומבואר בדברי הר"ש דביאר כוונת הירושלמי דליכא הקש מסוים למילף דין סאתיים בשכחת קמה אלא דכיון דילפינן לעיקר דין שכחת קמה משכת עומר א"כ פשיטא דגם דין סאתיים שווה בשכחת עומר ושכחת קמה, **וכן משמע בלשונו של הרא"ש** בפירושו למשנתינו שכתב 'בקמה נמי שייכא שכחה דילפינן שכחת קמה משכחת עומר כדפרישית לעיל, ושיעור שכחת קמה נמי בסאתים', ומשמע דלא בעינן לזה הקש מיוחד אלא הוי מאותו הילכתא דבשכחת עומר שיעורה עד סאתים.

ובאגרות משה יו"ד סי' ריי"ח ענף ו' כתב לייסד דחלוק דין סאתיים בשכחת קמה מדין סאתים בשכחת עומר, דבשכחת עומר הוי דין ב'עומר' דעומר שיש בו סאתים נתמעט משכחה מפני הטעמים הנ"ל המבוארים בירושלמי, אבל דין סאתיים בשכחת קמה הוי משום דסאתים הוי 'שיעור חשוב' ולכן לא הוי שכחה, **אכן** בדברי הירושלמי הנ"ל משמע דהוי דין אחד בשכחת עומר ובשכחת קמה.

פרק ו' משנה ח'

א. הקמה מצלת את העומר ואת הקמה וכו'

א] מבואר במשנתינו דעומר שנשכח בצד קמה שלא נשכחה, הקמה מצלת את העומר דלא הוי שכחה, וכן הקמה מצלת קמה שנשכחה, אבל העומר אינו מציל כלל, **וכתב ב'דרך אמונה'** [הל' מתנו"ע פ"ה אות קלז] דהא דעומר אינו מציל משום דעומר לא חשיב כולי האי שיהא הסמוך לו נטפל אליו, ולכן לא ילפינן ליה מקמה שיציל.

כתבו הר"ש והרע"ב דהא דקמה מצלת את הקמה היינו רק עם ראשי השבלים שנשכחו מחוברים לקמה שלא נשכחה דאז היא מצלת, אבל אם אינם מחוברים אינה מצלת.

ומקור הדברים במשנה לעיל פ"ה מ"ב, דאיתא התם 'שבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה אם נקצרת עם הקמה הרי היא של בעה"ב', ופירשו הר"ש הרא"ש והרע"ב שם דאיירי לענין דין שכחה, והמשנה שם היא המשך לדין משנתינו, דבמשנתינו נתחדש דין 'הצלה' דהקמה מצלת את הקמה, אלא דלא נתבאר במשנתינו באיזה תנאים הקמה מצלת, ועל זה קאי המשנה שם לבאר דרק כשהשבלים שנשכחו ראשם מגיע לקמה שלא נשכחה והיא נקצרת עמהם אז נאמר הדין 'הצלה' שהקמה מצלת את הקמה שנשכחה.

אכן הרמב"ם שם פירש את המשנה דשם דלא מיירי לענין שכחה כלל,